

dr Andrzej Machowski, ekspert zewnętrzny FOR
Warszawa, 13 maja 2025 roku

Komunikat FOR 7/2025

Pytamy Polaków o prywatyzację – skrót raportu z badania

Poniższe opracowanie stanowi jedynie skrót wybranych wniosków z pełnego raportu opublikowanego przez Forum Obywatelskiego Rozwoju (FOR). Zachęcamy do zapoznania się z pełną wersją raportu dostępną na stronie: www.for.org.pl.

1. OPIS I CEL BADANIA

Badanie na zlecenie Forum Obywatelskiego Rozwoju przeprowadziła pracownia Opinia24 w dniach 17-21 marca 2025 roku na 1000-osobowej próbie, reprezentatywnej dla dorosłych mieszkańców Polski pod względem płci, wieku, wykształcenia i miejsca zamieszkania (wieś i różnej wielkości miasta) oraz preferencji wyborczych wyrażonych w wyborach z 15 października 2023 roku.

Celem badania było:

- [1] sprawdzenie, czy na opinie Polaków w sprawie prywatyzacji ma wpływ to, jaki kontekst alternatywy „gospodarka państwowa vs gospodarka prywatna” pojawia się w pytaniach.
- [2] zidentyfikowanie grup społecznych – wyróżnionych ze względu na płeć, wiek, wykształcenie, miejsce zamieszkania, dochody i preferencje polityczne – w których przeważają postawy/opinie najbardziej i najmniej pro-prywatyzacyjne

Sformułowaliśmy cztery pytania:

- [1] *Wpływ polityków na gospodarkę powinien ograniczać się do tworzenia ram prawnych regulujących funkcjonowanie przedsiębiorstw.*
- [2] *Politycy nie powinni mieć wpływu na to, kto kieruje działającymi na rynku przedsiębiorstwami i jakie podejmują one decyzje.*

- [3] *Gospodarka funkcjonuje lepiej, gdy jak najwięcej przedsiębiorstw jest w rękach prywatnych, a jak najmniej należy do państwa.*
- [4] *Kontrolę nad takimi firmami jak Orlen czy KGHM Polska Miedź sprawuje państwo. Lepiej, gdyby właścicielami byli tylko prywatni inwestorzy, bo wtedy funkcjonowałyby one efektywniej i taniej.*

Kafeteria odpowiedzi zawierała pięć możliwości:

- dwie świadczące, że respondenta charakteryzuje **postawa/opinia anty-prywatyzacyjna**
 - (A) *zdecydowanie się nie zgadzam* (0 pkt);
 - (B) *raczej się nie zgadzam* (25 pkt);
- jedną świadczącą, że respondenta charakteryzuje **postawa/opinia ambiwalentna**
 - (C) *trudno powiedzieć* (50 pkt);
- dwie świadczące, że respondenta charakteryzuje **postawa/opinia pro-prywatyzacyjna**
 - (D) *raczej się zgadzam* (75 pkt);
 - (E) *zdecydowanie się zgadzam* (100 pkt).

Zakładaliśmy, że najwyższe odsetki odpowiedzi pro-prywatyzacyjnych (D i E), a także najwyższe natężenia postaw pro-prywatyzacyjnych (mierzone na skali 0-100 pkt) pojawią się przy pytaniach 1 i 2, w których nie operowaliśmy takimi pojęciami jak „własność prywatna” czy „prywatyzacja” (słowa te mogą budzić u niektórych negatywne skojarzenia; wszak często w debacie publicznej pojawiały się np. zarzuty, że mieliśmy w Polsce do czynienia ze „złodziejską prywatyzacją”). Położyliśmy nacisk na „wpływ polityków” (a nie na „wpływ państwa”) gdyż w Polsce zaufanie do polityków jest raczej niewielkie. W pytaniu 3 spodziewaliśmy się niższego odsetka odpowiedzi D i E (pro-prywatyzacyjnych) i niższego natężenia postawy pro-prywatyzacyjnej niż w pytaniach 1 i 2, gdyż wprost przeciwstawiamy w nim „przedsiębiorstwa w rękach prywatnych” do przedsiębiorstw „należących do państwa” – a „państwo” traktowane jako „dobro wspólne” u wielu budzi skojarzenia pozytywne. Zakładaliśmy też, że z najniższymi wartościami spotkamy się w pytaniu 4, bowiem udzielenie negatywnej odpowiedzi (anty-prywatyzacyjnej) na to pytanie może się wiązać z tym, że wielu Polaków takie firmy, jak Polska Miedź czy Orlen spostrzega jako „przedsiębiorstwa o kluczowym, strategicznym znaczeniu dla państwa” (bo takie oceny i określenia bardzo często są obecne w publicznej debacie) i może w

związku z tym przychylić się do opinii, że skoro tak wielkie mają one znaczenie dla państwa, to lepiej, by nadal były one pod jego kontrolą.

2. WYNIKI

Analiza odpowiedzi na pytania 1, 2, 3 i 4

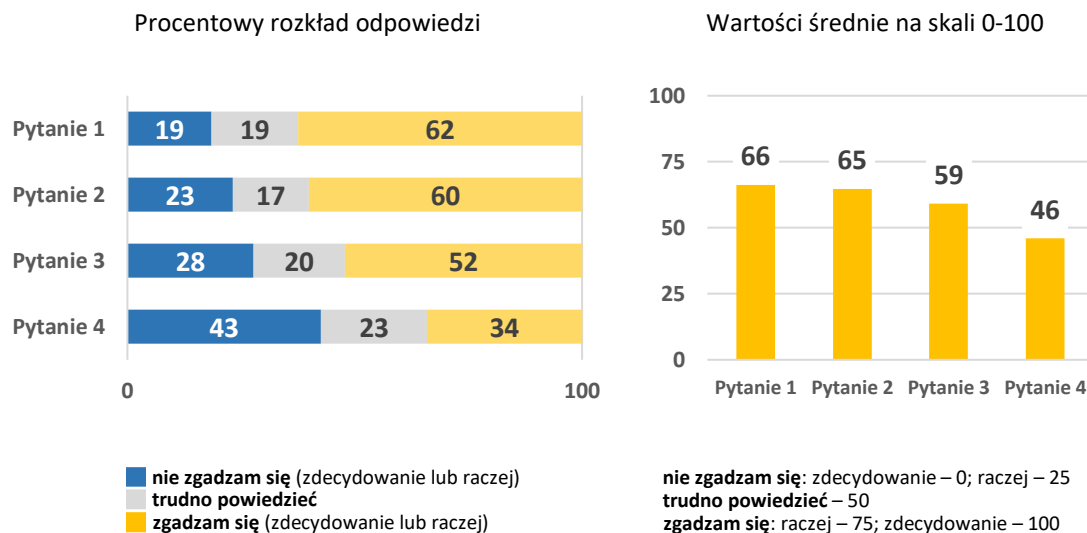
Badanie potwierdziło, że sposób formułowania pytań o prywatyzację, to po jakie pojęcia/frazy w nich sięgamy i jakie – negatywne lub pozytywne – mogą one wywoływać konotacje, wpływa na to, czy uzyskiwane odpowiedzi są mniej czy bardziej pro-prywatyzacyjne [wykres 1].

Pytanie 4 od pytań 1-3 wyróżnia nie tylko radykalnie niższa u respondentów akceptacja zawartej w nim tezy, ale także odmienna niż w pytaniach 1-3 charakterystyka demograficzna osób najbardziej i najmniej pro-prywatyzacyjnych. W trzech pierwszych pytaniach najbardziej pro-prywatyzacyjnymi poglądami wykazywały się osoby o wysokim statusie majątkowym, najlepiej wykształcone, mieszkańcy dużych miast i osoby starsze, a najmniej pro-prywatyzacyjnymi mieszkańcy wsi, osoby najmłodsze, gorzej wykształcone i o niskich dochodach. W przypadku pytania 4 obraz jest całkowicie inny: tu relatywnie najbardziej pro-prywatyzacyjnymi poglądami charakteryzują się osoby najmłodsze, o niskim statusie wykształcenia oraz mieszkańcy wsi, a poglądy najmniej pro-prywatyzacyjne wyrażają mieszkańcy największych miast, osoby z wysokimi dochodami, lepiej wykształcone i starsze.

Wykres 1

Czy zgadzasz się, że:

1. Wpływ polityków na gospodarkę powinien ograniczać się do tworzenia ram prawnych regulujących funkcjonowanie przedsiębiorstw.
2. Politycy nie powinni mieć wpływu na to, kto kieruje działającymi na rynku przedsiębiorstwami i jakie podejmują one decyzje.
3. Gospodarka funkcjonuje lepiej, gdy jak najwięcej przedsiębiorstw jest w rękach prywatnych, a jak najmniej należy do państwa.
4. Kontrolę nad takimi firmami jak Orlen czy KGHM Polska Miedź sprawuje państwo. Lepiej, gdyby właścicielami byli tylko prywatni inwestorzy, bo wtedy funkcjonowałyby one efektywniej i taniej.

Test dwustronny różnic między odsetkami odpowiedzi „zgadzam się”. Różnice istotne statystycznie ($p < 0,05$) wyróżniono pogrubioną czcionką.

- Pytanie 1 vs Pytanie 2: $p = 0,2937$
- Pytanie 1 vs Pytanie 3: $p = 0,0000$
- Pytanie 1 vs Pytanie 4: $p = 0,0000$
- Pytanie 2 vs Pytanie 3: $p = 0,0003$
- Pytanie 2 vs Pytanie 4: $p = 0,0000$
- Pytanie 3 vs Pytanie 4: $p = 0,0000$

Test dwustronny różnic między średnimi. Różnice istotne statystycznie ($p < 0,05$) wyróżniono pogrubioną czcionką.

- Pytanie 1 vs Pytanie 2: $p = 0,2559$
- Pytanie 1 vs Pytanie 3: $p = 0,0000$
- Pytanie 1 vs Pytanie 4: $p = 0,0000$
- Pytanie 2 vs Pytanie 3: $p = 0,0001$
- Pytanie 2 vs Pytanie 4: $p = 0,0000$
- Pytanie 3 vs Pytanie 4: $p = 0,0000$

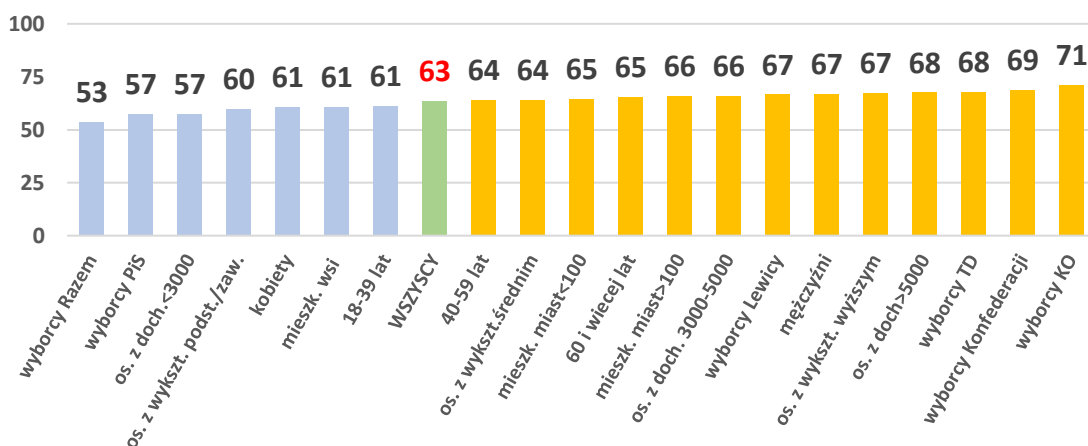
Współczynnik postaw pro-prywatyzacyjnych oparty na pytaniach 1-3

To, że na pytania 1-3 odpowiedzi najbardziej pro-prywatyzacyjne udzielały osoby/grupy, które wykazywały się z kolei najmniej pro-prywatyzacyjnymi postawami, gdy konfrontowane były z pytaniem 4, świadczy, że pytanie 4 mierzy trochę inny wymiar postaw prywatyzacyjnych niż

pytania 1-3. Z tych powodów zbiorczy współczynnik postaw/opinii pro-prywatyzacyjnych oparliśmy na odpowiedziach badanych na pytania 1-3: tak więc wartość współczynnika charakteryzująca każdego respondenta to średnia z jego odpowiedzi (na skali 0-100 pkt) na pytania 1, 2 i 3. Wartości tego współczynnika – od najniższej do najwyższej – w odniesieniu do wyróżnionych grup przedstawia wykres 2. Z kolei wykres 3 pokazuje, jak te grupy różnicują odpowiedzi udzielone na pytanie 4.

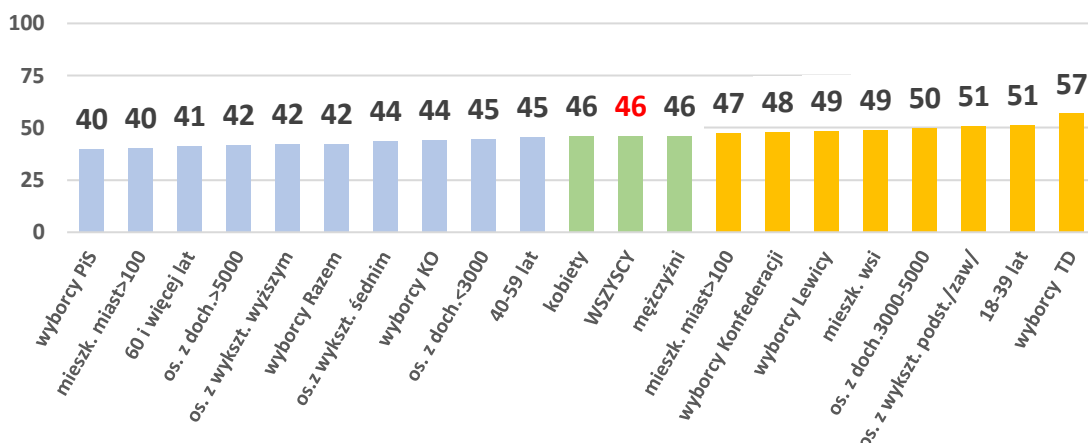
Wykres 2

Uporządkowanie grup pod względem wartości współczynnika postaw pro-prywatyzacyjnych (na podstawie odpowiedzi na pytania 1, 2 i 3)

Wykres 3

Uporządkowanie grup pod względem postaw pro-prywatyzacyjnych na podstawie odpowiedzi na pytanie 4

3. PODSUMOWANIE

Badanie wykazało, że to, jak formułujemy pytania dotyczące prywatyzacji, to, z jakich pojęć i fraz w tych pytaniach korzystamy, ma wpływ na to, czy uzyskana odpowiedź pozwala uznać postawę danej osoby za mniej lub bardziej pro-prywatyzacyjną.

Pytania, w których prosiliśmy respondentów o ustosunkowanie się do dość ogólnych tez odnoszących się do gospodarki rynkowej opartej na dominującej pozycji przedsiębiorstw prywatnych (pytania 1, 2 i 3) skłaniały osoby badane do przyjmowania relatywnie silnych postaw pro-prywatyzacyjnych. Mocniej uwidoczniły się one przy pytaniach 1 i 2 (średnie na skali 0-100 to, odpowiednio, 66 i 65 pkt), gdzie swobodnie funkcjonującym na rynku przedsiębiorstwom przeciwstawialiśmy wpływ polityków na te przedsiębiorstwa; nieco słabiej przy pytaniu 3 (średnia na skali 0-100 – 59 pkt), w którym operowaliśmy alternatywą „przedsiębiorstwa w rękach prywatnych vs przedsiębiorstwa należące do państwa”.

Na znacząco niższy poziom postaw pro-prywatyzacyjnych wskazuje pytanie 4, w którym wprost pytamy, co wg respondentów jest lepsze: Polska Miedź i Orlen pod kontrolą państwa, czy w rękach prywatnych inwestorów (średnia na skali 0-100 – 46 pkt).

Współczynnik postaw pro-prywatyzacyjnych (skala 0-100) zbudowany na podstawie odpowiedzi na pytania 1, 2 i 3 wskazuje, że najsilniejsze postawy pro-prywatyzacyjne wyrażają osoby najzamożniejsze (68 pkt), z wyższym wykształceniem (67 pkt), mieszkańcy dużych miast (65 pkt), mężczyźni (67 pkt), osoby w wieku 60 i więcej lat (65 pkt), wyborcy KO (71 pkt), Konfederacji (69 pkt), Trzeciej Drogi (68 pkt) i Lewicy (67 pkt), a najsłabsze – osoby najuboższe (57 pkt), z wykształceniem podstawowym lub zasadniczym zawodowym (60 pkt), przed czterdziestą (61 pkt), kobiety (61 pkt), wyborcy Partii Razem (53 pkt) oraz PiS (57 pkt).

Inny obraz pokazują odpowiedzi na pytanie 4. Tu relatywnie najsilniejsze postawy pro-prywatyzacyjne są widoczne o osób przed czterdziestką (51 pkt), z wykształceniem podstawowym lub zasadniczym zawodowym (51 pkt), o dochodach w przedziale 3-5 tys. zł netto na członka rodziny (50 pkt), wśród mieszkańców wsi (49 pkt) oraz wyborców Trzeciej Drogi (57 pkt) i – w mniejszym stopniu – wśród wyborców Konfederacji (48 pkt), a najsłabsze – wśród mieszkańców miast >100 tys. (40 pkt), osób w wieku 60 i więcej lat (41 pkt), najzamożniejszych (42 pkt), u osób z wyższym wykształceniem (42 pkt), wśród wyborców PiS (40 pkt), Partii Razem (42 pkt) i KO (44 pkt).

Szukając przyczyn, dla których osoby lepiej wykształcone, zamożniejsze, mieszkające w dużych miastach wykazują silne (i znacząco silniejsze niż osoby gorzej wykształcone, uboższe i mieszkające na wsi) postawy pro-prywatyzacyjne, gdy konfrontowane są z pytaniami 1, 2 i 3, a słabe (i słabsze od osób o niższym statusie wykształcenia i majątkowym, czy od mieszkańców wsi), gdy odpowiadają na pytanie 4, warto zwrócić uwagę na kontekst polityczny.

Osoby te to w dużej mierze elektorat Koalicji Obywatelskiej. Kierowana do Polaków ze strony polityków KO narracja podkreśla wagę przemian polityczno-gospodarczych, jakich dokonała Polska po 1989 roku. Stąd osoby bliskie KO mają zapewne naturalną skłonność do wyrażania/akceptowania dość ogólnie sformułowanych tez zawartych w pytaniach 1-3, które świadczą o pozytywnym stosunku do gospodarki wolnorynkowej. Z drugiej jednak strony przekaz KO zdaje się świadczyć, że wg tej partii problem prywatyzacji gospodarki Polska ma już

za sobą – od wielu lat problem dalszej prywatyzacji polskiej gospodarki w ogóle przez KO nie jest podnoszony. I zapewne z tych powodów zdyscyplinowani bądź potencjalni wyborcy KO (czyli ludzie lepiej wykształceni, zamożniejsi, mieszkańcy dużych miast) do tezy, że *„byłoby lepiej, gdyby właścicielami takich firm jak Polska Miedź czy Orlen byli tylko prywatni inwestorzy, bo wtedy funkcjonowałyby one efektywniej i taniej”* podchodzą z tak dużą rezerwą.

Forum Obywatelskiego Rozwoju

FOR zostało założone w 2007 roku przez prof. Leszka Balcerowicza, aby skutecznie chronić wolność oraz promować prawdę i zdrowy rozsądek w dyskursie publicznym. Naszym celem jest zmiana świadomości Polaków oraz obowiązuje i planowanego prawa w kierunku wolnościowym.

FOR realizuje swoje cele poprzez organizację debat oraz publikację raportów i analiz podejmujących ważne tematy społeczno-gospodarcze, a w szczególności: stan finansów publicznych, sytuację na rynku pracy, wolność gospodarczą, wymiar sprawiedliwości i tworzenie prawa. Z inicjatywy FOR w centrum Warszawy i w Internecie został uruchomiony licznik długu publicznego, który zwraca uwagę na problem rosnącego zadłużenia państwa. Działania FOR to także projekty z zakresu edukacji ekonomicznej oraz udział w kampaniach na rzecz zwiększania frekwencji wyborczej.

Wspieraj nas!

Zdrowy rozsądek oraz wolnościowy punkt widzenia nie obronią się same. Potrzebują zaplanowanego, wytężonego, skutecznego wysiłku oraz Twojego wsparcia.

Jeśli jest Ci bliski porządek społeczny szanujący wolność i obawiasz się nierozsądnych decyzji polityków udających na Twój koszt Świętych Mikołajów, wesprzyj finansowo nasze działania.

Wyślij przelew na konto FOR (w PLN): 68 1090 1883 0000 0001 0689 0629

W sprawie darowizn możesz się skontaktować z:

Marcin Zieliński - prezes zarządu FOR

tel.: +48 603 516 807

e-mail: marcin.zielinski@for.org.pl

Już dziś pomóż nam chronić wolność – obdarz nas swoim wsparciem i zaufaniem.

KONTAKT DO AUTORA

Andrzej Machowski

Doktor psychologii w zakresie psychometrii, analityk badań sondażowych, współzałożyciel Fundacji Forum Długiego Stołu oraz ekspert zewnętrzny Forum Obywatelskiego Rozwoju; od 2019 r. swoje analizy i komentarze publikuje na łamach „Gazety Wyborczej”.

e-mail: andrzej.machowski@wp.pl